

mende elementen ziet Wils, terecht, al in de Bourgondische periode, om, na de scheuring der Nederlanden, in de 17de-18de eeuw nog te worden versterkt. Het grootste deel van het boek (pp. 97-284) heeft uiteraard betrekking op de Nieuwste Tijd, de periode waarin de moderne naties gestalte kregen én die Wils ook zijn leven lang heeft bestudeerd.

Weinigen doen het Wils na, het gemak waarmee hij, vanuit een zeer grote eruditie en belezenheid, evoluties schetst, tendensen ontwaart en ook duiding geeft bij de ontwikkeling op lange termijn. Als geen ander maakt hij, met de didactische kwaliteiten hem eigen, even interessante als verrassende vergelijkingen, met de islam, met de Ierse kwestie, met het Duitse rechtsdenken enzovoort. Ook verwacht hij van de lezer dat deze hem moeiteloos kan volgen: de gebeurtenissen zijn vaak zeer gebald verwoord, waarbij je echt wel moet weten waar het in concreto om ging. Als in zo'n alinea dan ook terloops wordt vergeleken met bijvoorbeeld een heel ander land in een heel andere periode, dan moet je herlezen en eens goed nadenken, vooraleer weer de sneltrein op te stappen.

Wils voelt zich echter niet in het minst geremd bij het maken van vergelijkingen, daar waar zulke gedachtesprongen toch om grote behoedzaamheid vragen. Dat is nu net een eigenschap die in dit boek ontbreekt. Wat te denken van veralgemeningen als deze? *“De tucht en gezagsgetrouwheid in het Nederlands-Duitse model [Wils heeft het hier over het grondwettelijke systeem aldaar in de decennia na 1820-1830] contrasteren met de Belgische ‘plantrekkerij’. Ze verklaren mee de vorming van koninklijke kabinetten in Nederland tot het midden van de twintigste eeuw. Ze geven aan de politiek een grotere stabiliteit en voorkomen dat er een verscheurende koningskwestie ontstaat, zelfs (...) wanneer de ministers onder elkaar vaststellen dat koningin Wilhelmina ‘over ons allemaal heenloopt’. Ze behoren tot de factoren die zowel het Nederlandse als het Duitse*

VAN CLOVIS TOT DI RUPO

Dit is een herwerkte uitgave van *Van Clovis tot Hapart*, waarvan de eerste druk in 1992 verscheen. Het boek werd een bestseller en kreeg ook een Franse vertaling.

De natie, waarvoor Wils in de inleiding een bruikbare definiëring aanreikt, wordt geschetst vanuit een ver verleden ('Clovis'). Natievor-

Wirtschaftswunder verklaren, maar ook de verregaande economische, administratieve, militaire, rechterlijke en politieke collaboratie. Die bezetter heeft integendeel in België zich van zes bevelhebbers van de rijkswacht moeten ontdoen, eer hij er in 1943 één benoemd kreeg [Van Coppenolle] die bereid was om zijn onwettige bevelen door te geven. Toen waren vele joden al ondergedoken." In dit citaat ontwaart ik ten minste 15 verschillende wetenschappelijke stellingen, die elk op zich om een diepgaande studie vragen. Wils poneert ze echter zelfverzekerd en zonder enige schroom.

Dit zeer elastische denken is tegelijk Wils' troef. Het heeft hem zijn hele loopbaan door toegelaten om boude stellingen te formuleren, waarvan een heel aantal werkelijk baanbrekend en vernieuwend zijn geweest, of die tenminste toch, vanuit de contestatie die ze opriepen, de historiografie sterk op gang hebben getrokken. Het laat hem ook toe te excelleren in een genre dat historici algemeen genomen niet meer aankunnen of aandurven, dat van de historische synthese. Daar is nochtans grote nood aan.

Van Clovis tot Happart heeft vele reacties uitgelokt, onder meer de interessante bespreking van wijlen Adriaan Verhulst in dit tijdschrift.¹ Het belang van Wils' boek werd algemeen erkend, maar er viel ook heel wat kritiek te rapen. In welke mate heeft Wils daarmee rekening gehouden? Het antwoord daarop is: nauwelijks, en zeker niet voor de essentiële aspecten.

Het gaat daarbij niet enkel om de aloude basisstellingen van Wils maar ook bv. om opmerkingen zoals het ontbreken van de economische factor in zijn analyse van het uiteengroeien van Vlaanderen en Wallonië vanaf de jaren 1840. Indien Wils deze meer in zijn be-

toog zou hebben geïntegreerd (bv. pp. 146-147), dan was hij misschien wel tot de vaststelling gekomen dat, alle natievormende elementen sinds de Bourgondiërs ten spijt, het Belgenland van 1830 al van bij de aanvang met een kwaadaardig gezwel zat opgezaaid dat langzaam zou uitzaaien, op het ritme van de steeds groeiende impact van modern economisch denken en handelen.

En dan zijn er ook Wils' stokpaardjes, waaronder de plaats van de katholieken en hun partij in de Vlaamse beweging. Vóór 1914 blijft de auteur de Vlaamsgезиндheid onder de katholieken beklemtonen zonder de nodige nuancering en relativering en met negatie van wat de laatste 25 jaar in reactie daarop is gepubliceerd. Wils beklemtoont in de nieuwe uitgave (pp. 159-160) wel meer dan voordien dat de katholieke strijd om de volkstaal ingegeven was door een reactionaire traditionalistische ingesteldheid, maar hij situeert dit enkel dadelijk na 1830 en werkt dat kapitale gegeven nauwelijks verder uit. Wils spreekt heel vaak waardeoordelen uit. Moet hij dan niet veel sterker beklemtonen dat het reactionaire 'misbruik' dat de katholieken maakten van de taalkwestie – de integristische droom van een "herkerstend" Vlaanderen – de Vlaamse beweging wel zwaar moest compromitteren bij de liberalen en nadien ook bij de socialisten?

Wat de Eerste Wereldoorlog betreft, herhaalt Wils de essentie van zijn baanbrekende analyse van weleer, over *Flamenpolitik en aktivisme*. In de eerste uitgave, *Van Clovis tot Happart*, had Wils zijn radicale stelling als zou in 1914-1918 het Vlaams-nationalisme als "vreemd gewas" zijn ingeplant, genuanceerd door al in de 19de eeuw Vlaams-nationale tendensen onder de flaminganten te ontwaaren (bv. p. 167 nieuwe uitgave, over "de meest radicalen" vóór 1914). Bij de behandeling van de Eerste Wereldoorlog herhaalt de auteur echter zijn oorspronkelijke visie door te stellen dat het keizerlijke en nadien het na-

1. A. Verhulst, L. Wils en de Belgische Natie, in: *Wetenschappelijke Tijdingen*, jg. 52, 1993, nr. 2, pp. 65-73.

tionaal-socialistische Duitsland het Vlaams-nationalisme "in zekere zin geschapen hebben" (p. 195). Het neemt niet weg dat Lode Wils ook hier erg knappe pagina's aanlevert. Met de "Grote Oorlog" belanden we ook aan bij Albert I, die voor Wils in zijn publicaties is uitgegroeid tot ware Vlamingenhater, doodgraver van de Vlaamsgezinde katholieken en een van de hoofdverantwoordelijken voor het einde van België. Ik ben het grondig oneens met Wils' analyse. Hij laat voor 1914-1918 hardnekkig na de volledige uitgave van Alberts oorlogsdagboeken te gebruiken (uit 1991), een cruciale bron die een heel andere kijk biedt op de opvattingen en de houding van de koning en van de "Vlaamsgezinde katholieken" in de oorlogsregering. Wils vertrekt voor de naoorlogse jaren daardoor niet enkel met een verkeerd beeld van Albert I, maar hij hanteert ook een monocausaal interpretatieschema waarin systematisch de handelingsmogelijkheden van de vorst worden overschat en bepaalde gebeurtenissen zonder enig bewijs rechtstreeks aan hem worden toegeschreven.

Dit belet Lode Wils niet in *Van Clovis tot Happart* alsook in deze nieuwe uitgave, een stevige en scherpzinnige synthese te brengen over het interbellum. Idem dito voor de tweede Duitse bezetting, hoewel de klemtoon die hij daar legt op de groep rond Tony Herbert mij te sterk lijkt, zoals hij de destabilisering tijdens en na de bezetting soms ook te eenzijdig op het conto van de communisten schrijft. Zowel het ene als het andere hebben te maken met feit dat we met *Van Clovis tot Happart* en *Di Rupo* te maken hebben met bewust waardegebonden geschiedschrijving, vanuit een overtuiging.

Daarmee heeft dit boek methodologisch iets gemeen met de geschiedschrijving die ook Karel Van Isacker nu meer dan twintig jaar geleden, aan het einde van zijn loopbaan, ten beste gaf in *Mijn land in de kering*. Vandaag de dag lijkt geschiedschrijving vanuit waarde-

oordelen *passé*. Heel wat historici zoeken nu bewust naar een neutraal discours, iets wat discoursanalisten dan weer relativeren. Elke tijd zijn geschiedenisboeken. Het is echter wel een feit dat de geëngageerde geschiedschrijving 'op zijn Wils' leerrijk is en op grote waardering kan rekenen van een ruim lezerspubliek.

Daar draagt niet het minst Wils' analyse in de slotpagina's toe bij, waarin hij, na een meeslepende recapitulatie van een eeuwenoud proces van natievorming, wijst op onevenwichten die op termijn het zo broze Belgische verband zullen onderuithalen; daaronder de taaltoestanden in Vlaams-Brabant en Brussel.

[Herman Van Goethem]

L. Wils, *Van Clovis tot Di Rupo. De lange weg van de naties in de Lage Landen*, Antwerpen-Apeldoorn, Garant, 2005, 297 pp., ISBN 90-441-1738-6 (Historama, nr. 1).